

Az előadásbeli „művészek”, Puskás Sándor (Cirkuszigazgató) és Figura Terézia (Szép Amália) harsány, de az alapstílussal összefüggésben, ennek egy szélsőséges változatát felmutató eszközökkel, az ellenpont hálás funkcióját vállalják és jelentik, vigyázva arra, hogy ne engedjenek a csábításnak, s ne váljanak előadásban belüli önálló attrakciótá. Hasonlóképpen az előadás összképét segítő fegyelmet tanúsít Szabó Attila a Kapitány fizikai erőpróbát is jelentő kis epizódszerepében.

Megvallom, szándékosan hagytam az írás végére Krizsán Szilvia méltatását. Aki Jónőként és Viktória, a nagycirkusz Művésznőjeként önhibáján kívül két különböző hatású jelenet szereplője. Előadáskezdő énekét hatástalanítja a szám funkció nélküli hosszúsága, későbbi jelenete azonban lélegzetelállítónan szuggesztív. Teljesítménye kétarcúságával mintegy jelképe is lehetne az Újvidéki Színház Tömör Péter rendezte Végel-dráma előadásának, amely több vonatkozásban provokatívan figyelmet keltő, de semmiképpen sem tarthat számot tömeges érdeklődésre.

GEROLD László

TÖKMAG ÉS KÍJÓ

Rideg Sándor–Tímár Péter: *Indul a bakterház*. Zenés életkép. Szabadkai Nép-színház. Rendező: Hernyák György

Bendegúz, Rideg Sándor *Indul a bakterház* című kisregényének kamasza az Ábelek és a Kakuk Marcik fajtájából való, hozzájuk hasonlóan szegény, kiszolgáltatott, csavaros eszű és önérzetes fickó, akitől azonban – ellentétben Tamási Áron vagy Tersánszky Józsi Jenő legendás hőseitől – a bosszúállás gondolata sem idegen. Bendegúz (Szőke Attila f. h.) Lúdas Matyi módjára szeretne visszafizetni az őt ért sérelmekért. Nem igazán sikerül. Mert Bendegúz csupán – a nevéhez illően – gézengúz, aki apró csínytevéseivel keseríti meg kenyéradó gazdáját, a léha s borissza Szabó bakter (Kovács Frigyes), az ősgonosz Banya (Vicei Natália), a beképzelt Marhakereskedő (Szilágyi Nándor) és Toppancs, a sánta ördögre emlékeztető lókupec (Mess Attila) mindennapjait. Mindenkiét – kivéve Buga Jóskát, a regényben „piócás ember”-ként emlegetett, sarlatán csodadoktort (Csernik Árpád) tiszteli, mert hozzá hasonlóan túljár az emberek eszén –, aki körülötte van. Mégsem ő a főszereplő, hanem az az isten háta mögötti agyilag/anyagilag teljesen lepusztult, borba áztatott, gonosz világ, amelyben a bakter fogadta tehénpásztor él. Következésképpen történet sincs, csak lazán összefüggő epizódok vannak, amelyek azonban remek színészi magánszámokra, áriákra nyújtanak alkalmat. S ezekkel a szabadkai színészek

kivétel nélkül élnek is, ettől lesz igazán szórakoztató a Hernyák rendezte előadás.

Hogy a Rideg Sándor regényéből formált történet valójában életkép, azt elsősorban az előadás ellenállhatatlan komikumú, zseniális jelenete példázza. Az, amely lényegében a regény tizenkettedik fejezetéből készült, s melyben a Rozi, a bakterházhoz került, a férfinépet izgalomba hozó fehércseléd, a demizsont magába igencsak dütögető Szabó bakter, a kívül-belül förmedvény Banya, Toppancs, a hangos, vihogó („nyihí, nyaú, hi, hi, hi, haj, haj! . . .”), mindig okoskodó, de önmagán segíteni képtelen sánta ördög lókupec és természetesen Bendegúz, ezúttal kivételes szemlélőként. Ők ülnek körül azt az asztalnak használt alkalmatosságot, amely valaha talán egy tehervagon része lehetett, s amely közepére a Banya egy halom tökmagot öntött. Mindannyian szorgalmasan rágják a tökmagot és köpdösik a héját szerteszt, s láthatóan igencsak unatkoznak. Hogy az unalmat elűssék, emlékezetükben történetek után kutatnak. Toppancs, ha már álmaik nője, Rozi is köztük van, akire a jócskán ittas bakter is rá-rápillant sóvárogva, valami kancsal szerelmes mesével próbálkozik, a Banya, jobb híján saját özvegyiségét adja elő („hogy az ő urát harmincéves korában úgy eltrafálta a lapos guta, hogy valami ötven évig ment curukkolva”). Ekkor szólal meg Rozi, aki a hallottakon olyan jót vihogott, hogy „a szája is tátva maradt, mint a fazéknak”. Ő sem akar lemaradni. S előrukkolt kedvenc meséjével a kijókról, akik „a ház fundamentumában laktak, és onnan jártak ki mindenféle disznóságra”. Ezek közül a „legborzasztóbb az volt, hogy egy kijó fölment legelni a toronyba, és mikor a harangozó déli álmát aludta, bemászott a hasába. Amikor a kijó kimászott a harangozó hasából, olyan vastagra dagadt a sok bagóletül, mint a nagy eperfa dereka . . .” Csak-hogy, részletezte a Rozi, a „kijó nem magától gyött ki, úgy csalták ki egy tál meleg tejfel . . .” De ekkor már senki sem unatkozott. Csak rágta és köpte a tökmagot, és hallgatta Rozit, aki elnyújtott, sipítósan vékony hangon, végtelenül vontatottan mesélt, mert közben rágott és köpködté szerte a tökmaghéjat, már amelyik nem ragadt a szája szélére, és fityegett ott émelyítően gusztustalanul. A Banya buta holdvilágképű fejét az asztallapra támasztotta, nem is látszott belőle más, az örökmozgó kupec megdermedt, a bakter pedig egyre laposabbakat pislogva és egyre lassúbb mozdulatokkal dütögette magába a bort, és a részeg ember üres vágyakozásával nézett az asztal szélén ülő Rozira, aki csak mesélt és rágott és köpködött, de akit a két férfi olyan szépnek látott, mint talán soha.

És ez eltartott vagy tíz percig. De lehet, hogy tovább is. Mert csak azt tudom, úgy nevettem, hogy talán a könnyeim is potyogtak, pedig valójában szomorú egy jelenet volt. Inkább sírni, mint nevetni kellett volna ennyi butaság, ilyen tömény szellemi bárgyúság és ennyire ragadós koszlottság láttán/hallatán. A

belső és külső nihil tökéletes láttelele: megannyi színészi remeklés, amelyek mellett szinte megfeledkezünk a különben ugyancsak remek „áriákról”. Vicei Natália ósgonosz és ósbuta Banyájának, Mess Attila felfuvalkodott, de gyáva, nagyokos, de a vágyai nőjét az orra előtt elcsábító kupecának, Kovács Frigyes borban puhított, málló jellemű bakterének, G. Erdélyi Hermina vihogó gusz-tustalanságával elriasztó Rozijának, vagy a tökmagos/kijós jelenetben nem szereplő Csernik Árpád tenyérbemászóan pimaszul harácsoló és hazudozó, kissé talán el is túlzott csodadoktorának, Szilágyi Nándor fennhézajzó, de ügyefogyott, a szó szoros értelemben az ökrök vonszolta marhakereskedőjének, Pesitz Mónika szájaskodó, de a bakter szavától megsemmisülő Borcsa asszonyának találó jellemábrázolásáról, melyeket árnyal a két csendőr (Ralbovszki Csaba és Péter László) vicceket idéző korlátoltsága. Sajnálatos, hogy ebbe a sorba, minden igyekezete és tiszte ellenére, hogy összekösse a szinte különálló epizódokat, megteremtse az előadás folyamatosságát, nem tartozhat a főiskolás Szőke Attila, mivel Bendegúz szerepe, bár ő áll az epizódok centrumában, nem alkalmas a többiekhez hasonló színészi remeklésre. Ettől függetlenül nagy igyekezettel és becsülettel látja el nem egyszerű összefogó feladatát, amelyben szinte segítségére van a népszínművekhez hasonlóan mindig kéznél levő füstös képű muzikus (Szloboda Tibor m. v., Pálfi Ervin f. h. és Katkó Ferenc), akik megjelenésükkel, egy-egy jellegzetes gesztusukkal felismerhető figurákat is hoznak.

És . . . – bármennyire is nehéz ennyi dicsérő szó után kimondani, elkerülhetetlen – előadás mégsincs. Vannak csodálatos szólók, van egy megismételhetetlenül zseniális jelenet, de előadás nincs. Elsősorban mert nincs történet, csak történetmorzsák vannak, amelyeket – ahogy a nagy mulattatókat (Koltai Róbert, Haumann Péter, Pécsi Ildikó stb.) felvonultató tévéváltozat rendezőjéhez, Mihályfy Sándorhoz hasonlóan – önhibáján kívül Hernyák Györgynek sem sikerült szerves egésszé gyúrni, összefogni.

Ettől azonban még a közönség kiválóan szórakozik.

GEROLD László